

Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort

Bezoekersgids

Informatieve rondleiding

1. De Gedenkplaats in beeld

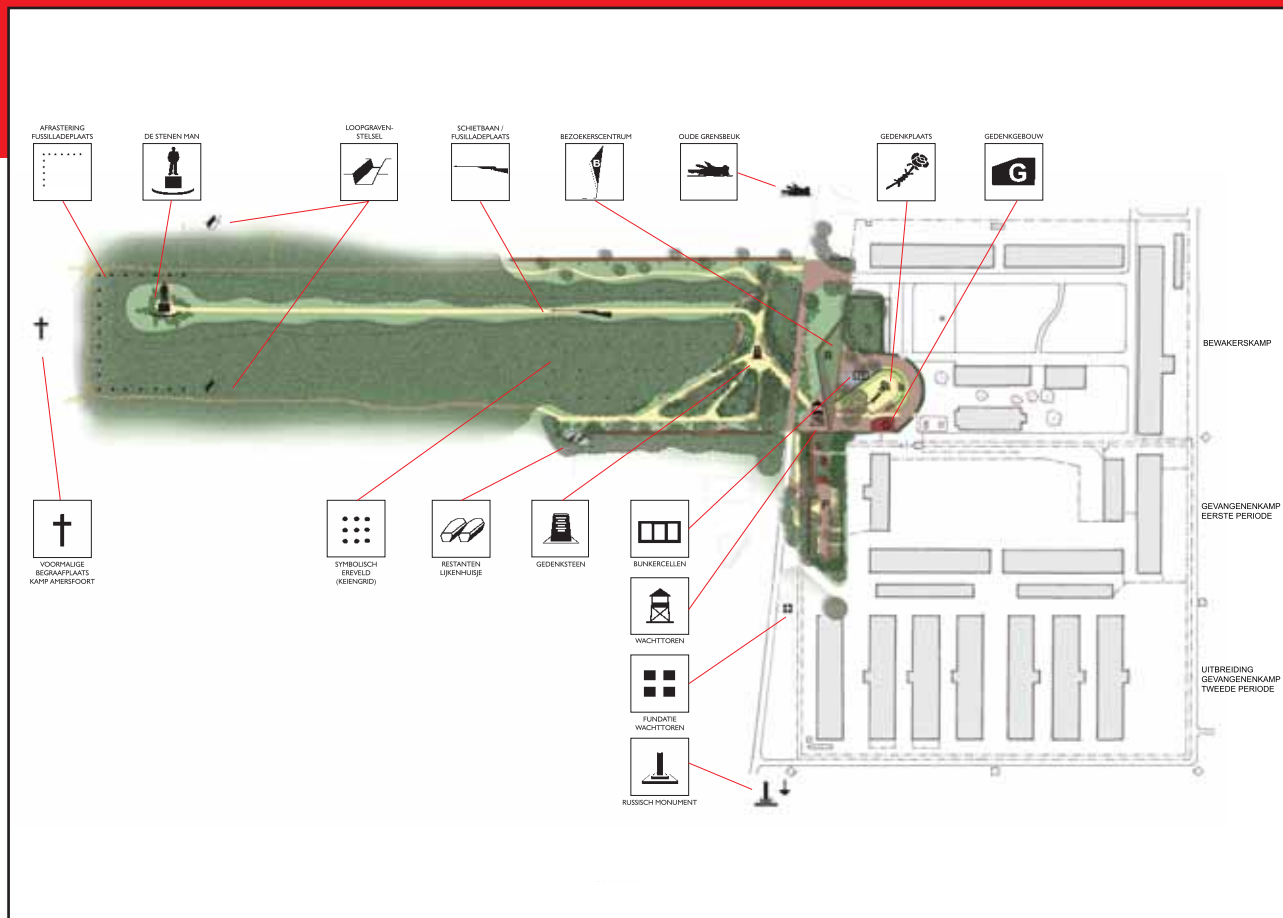
Op weg naar de gedenkplaats volgt u, komende vanaf de Laan 1914 in Amersfoort-Zuid, eerst Laan 1940–1945 (Amersfoort), passeert de gemeentegrens Amersfoort/Leusden, om daarna op de Appelweg (Leusden) te komen. De stichting beijvert zich de naam van deze weg te wijzigen in “Loes van Overeemweg”.

Twee roestbruine stalen borden met “KAMP” en “AMERSFOORT” markeren de vroegere toegang tot het barakkenkamp “Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort”. Nadat de Duitsers in 1940 ons land bezetten, namen zij het Nederlandse legerkamp De Boskamp – in 1939 tijdens de mobilisatie gebouwd – als oorlogsbuit in beslag. Nadat er eerst korte tijd Nederlandse militairen krijgsgevangenen zaten, werden er Duitse Wehrmachttroepen gelegerd. In mei 1941 werd het kamp gevorderd door de SD (Sicherheitsdienst) om dit in te richten als “Schutzhaftlager”, om daar het groeiende aantal gevangenen van het Nazi-bewind in op te sluiten.

Het eerste concentratiekamp in Nederland van deze aard en deze omvang, gevolgd door de kampen Westerbork en Vught. Het was ook het langst in gebruik, tot aan de bevrijding. Feitelijk was het een strafkamp en gevangenis van de SD. In de Duitse bureaucratie kreeg het de naam “Durchgangslager”, omdat het van de SD was de aanduiding “Polizeiliches”. Hoewel de gevangenenbarakken in Leusden stonden, was het voorste deel van het kamp inclusief het bewakingskamp gele-

gen in Amersfoort. Zo ontstond het “Polizeiliches Durchgangslager Amersfoort”, afgekort PDA.

Een klein deel van het kampterrein van toen is de gedenkplaats van vandaag. Het bezoekerscentrum, verscholen in een kunstmatige heuvel, accentueert met z’n opvallende roestige stalen wanden en plafonds de vergankelijkheid van de plek. Een plaats die te lang en te veel vergeten is. Op het voorplein staat de enige overgebleven, gerestaureerde doch originele wachttorens. Symbool voor de aan mensen toegebrachte wreedheden. In het bezoekerscentrum geven foto’s, tekeningen en een schaars aantal geëxposeerde voorwerpen de voorbijgebeurtenissen tijdloos weer. Dat gebeurt ook met informatief beeld- en geluidsmateriaal. Door de glazen voorpui heen is de hoge achterwand zichtbaar, die vanaf het binnenplein – de gedenkplaats – de scheiding symboliseert die destijds bestond tussen het kamp en de buitenwereld. Het bezoekerscentrum valt op door eenvoud en waardigheid. Het kreeg in 2005 de regionale architectuurprijs toegekend.

2. Overzichtsplattegrond

Op maandag 18 augustus 1941 arriveerden de eerste gevangenen, gevolgd door mensen uit alle hoeken van ons land en de samenleving. Wie het ook betrof, iedereen zag alles met elkaar gebeuren. Mensen zoals wij, zonder enig onderscheid. Het kamp kende twee periodes. De eerste van augustus 1941 (komst eerste 200 gevangenen) tot en met februari 1943. In januari/februari 1943 werden alle gevangenen (meer dan 2700, uit drie barakken afkomstig) massaal in meerdere transporten naar Kamp Vught overgebracht. Daarna werd het ondertussen uitgebreide kamp voor de tweede maal in gebruik genomen. Deze periode duurde van april 1943 tot de bevrijding. Op 19 april 1945 droegen de Duitsers het kamp over aan Loes van Overeem van het Rode Kruis, een feitelijke bevrijding van het regiem. Op 7 mei 1945 arriveerden de bevrijdende geallieerde troepen. Het kamp was toen in alle opzichten bevrijd. Het wrede gedrag van veel SS-ers (waaronder ook Nederlandse vrijwilligers) heeft veel gevangenen voor het leven getekend. Het merendeel kon nimmer over kampervaringen vertellen.

Het gevangenenkamp bestond uit twee delen. In het voorste deel zat de kampstaf. De barakken daar waren voor allerlei diensten in gebruik. Het achterste deel, om de appèlplaats heen gegroepeerd, omvatte de gevangenenbarakken en werkplaatsen. De toegang werd gevormd door een binnenpoort. In de 1e periode was dat een houten hekwerk

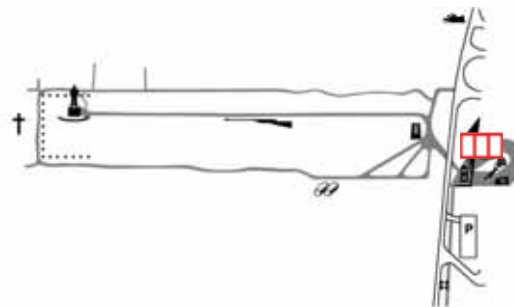
met prikkeldraad. In de 2e periode, na de uitbouw met nieuwe barakken, was dat een gemetselde bakstenen boogpoort naar typisch Duits concentratiekampmodel. In het kamp zaten ongeveer 37.000 mensen geregistreerd gevangen, van wie er zo'n 20.000 naar Duitse kampen en werkplaatsen werden afgevoerd. Minstens 13.000 ongeregistreerde gevangenen verbleven er kort. Ongeveer 9.000 gevangenen werden na drie tot zes maanden strafkamp te hebben overleefd vrijgelaten. Anderen slaagden er in te ontvluchten, werden geëxecuteerd of bezweken ziek en vermagerd tot op het bot aan de voortdurende folteringen en ontberingen. Het kamp heeft ook allerlei vormen van gijzelaars gekend. Een aantal van hen is uit represaille gefusilleerd. Naast tienduizenden mannen waren er ook honderden vrouwen. In verschillende periodes waren er ook honderden gezinnen met kinderen, vooral Joodse gezinnen. Voor Joodse mannen was Kamp Amersfoort een specifiek strafkamp waar hen onmenselijke behandeling wachtte wegens overtreding van de bezettingsregels of uit represaille, gevoed door haat.

Op de plattegrond is het barakkenkamp weergegeven, in kleur de huidige gedenkplaats met monument. Pictogrammen geven locaties weer.

kamp Amersfoort

1941-1945

Bunkercellen

In de bestrating zijn de contouren weergegeven van het bunkercellencomplex dat eens op deze plaats stond, met de celindeling volgens oorspronkelijke afmetingen. Hiernaast leest u een gebeurtenis die zich in een van de cellen heeft afgespeeld.

Foto: Museum Flehite Amersfoort

Foto: G. Kleinveld

Ontsnapping uit de bunkercellen

Gerrit Kleinveld, lid van de verzetsgroep Dobbe, werd tijdens een actie opgepakt en omdat hij niets losliet vervoerd naar Kamp Amersfoort. Na binnenkomst in het kamp werd Gerrit ingesloten in één van de vier geblindeerde Dunkelzelle in het bunkercellencomplex van het kamp. Na enkele dagen wordt hij met handen en voeten aan de muur geketend.

Gerrit Kleinveld was vastbesloten om te ontsnappen uit zijn cel. Een lepel, achtergelaten door een vorige gevangene zou het gereedschap blijken waarmee de ontsnapping gerealiseerd kon worden. Om één hand vrij te krijgen schuurde hij met de beugel van zijn boei over de grond, net zo lang tot deze voldoende ruimte gaf om een hand uit de boei te kunnen schuiven. Met de achterkant van de gevonden lepel, probeerde hij vervolgens het beton rond de rechtertralie te verwijderen. Na twee weken ploeteren was er sprake van enige vooruitgang. De lepel diende vervolgens bewerkt te worden tot een zaagje. Met de kartelrand kon verder gezaagd worden, dat nam zo'n vijf weken in beslag.

De avond van 1 maart 1943 was het zover. Met een beddenspij kon hij zijn drie boeien waarmee hij nog vastzat zo verbuigen dat hij enkels en polsen kon vrijmaken. Zich met zijn handen vasthoudend aan de tralies, trapte hij de tralie waaraan hij zo lang had gewerkt door het dunne resterende laagje beton naar buiten. Hij wrong zich door de opening die niet breder was dan de lengte van de lepel. Al gauw stond hij buiten en glijpte hij door de eerste, en daarna door de tweede omheining. Voor zover bekend is dit nimmer herhaald. In ieder geval behield hij het leven.

(dit is een verkorte versie van de oorspronkelijke omschrijving)

3. Bunkercellen

In het kamp bestond een cellencomplex van tweeëntwintig strafcellen. Daarin werden zwaar gestrafte gevangenen “geplaatst”, maar ook b.v. overlevende geallieerde vliegtuigbemanningen (na het neerschieten van hun vliegtuig), ter dood veroordeelden en gevangenen die werden aangewezen voor een represailledoding en vrouwen (verzetsstrijdsters) die in Kamp Amersfoort werden opgesloten. Deze vrouwen werden niet in de barakken opgesloten. Tegenover de tienduizenden mannen waren zij met honderden in de minderheid. Zij zaten daarom vaak met meerderen tegelijk in de kleine cellen.

Dat opsluiten was soms voor een paar dagen, maar geschiedde vaak ook gedurende maanden achtereen. De in de grond verlaagde cellen (maten 2.40 m x 1.20 m), medio 1942 gebouwd, waren bereikbaar via een zeven treden tellende trap vanuit een daarvoor gelegen wachtlokaal. Er waren er elf aan iedere zijde. In het midden was een gang. Het was er altijd koel en vochtig, door grondwater of omdat de bewakers de vloer onder water zetten. Er stond niet meer dan een stalen brits van ca 1.70 m lang (soms met een strozak) en in de hoek een emmer voor de behoeften. Er waren ook verduisterde cellen waar het altijd donker was. Als de wrede bewakers dat niet vergaten kregen gevangenen een homp brood en een aftreksel dat voor koffie door moest gaan. Het zogenaamde “warme eten” werd er niet verstrekt. De bewakers van de bunkercellen voerden een schrikbewind over “hun” gevangenen.

Menigeen vond er de dood.

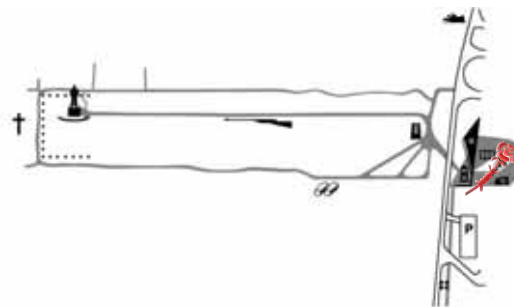
Bij de uitbreiding van de gedenkplaats in 2003 en de herinrichting rondom het nieuwe bezoekerscentrum in 2004 zijn de contouren van muren en vloeren van het bunkercellencomplex in de bestrating weer gegeven. Ook is er een deel van een cel gereconstrueerd, waardoor gevisualiseerd is hoe de kleine ruimte er destijds moet hebben uitgezien. Tussen deze plek en de appèlplaats is een oorspronkelijke lantaarnpaal van het Nederlandse legerkamp uit 1939 geplaatst, die na restauratie iedere nacht tegelijk met de overige buitenverlichting brandt.

In de jaren 1940–1945 zijn in en om het kamp, op de Leusderheide, op fusilladeplaatsen in Amersfoort en wijdere omgeving vele honderden gevangenen doodgeschoten. Zij werden de dag voordat dit gebeurde opgesloten in de bunkercellen van het kamp. Op de dag van hun executie werden zij vandaar in alle vroegte met Duitse legerauto's of lopend afgevoerd naar de executieplaats. Op de Leusderheide (gesloten militair terrein) herinnert een manshoog houten kruis (Kruis Jannetjesdal) aan de minstens 270 verzetsmensen die daar een doodvonnis ondergingen, ver van de bewoonde wereld, door geen mens opgemerkt.

kamp
Amersfoort

1941-1945

Gedenkplaats

Rozentuin en Appèlklok

Op de plaats waar ooit de bunkercellen stonden is een symbolische herinnering aan de 'rozentuin' aanwezig. De 'rozentuin' was een afgescheiden deel van de appèlplaats, waar de gevangenen voor straf langdurig moesten stilstaan en ook wel mishandeld werden. De punten van prikkeldraad werden door gevangenen als een vorm van geestelijk verzet doornen van rozen genoemd. Zo ontstond de schertsnaam 'rozentuin', een naam voor een denkbeeldige rozentuin. Zuilen op een grindveld vormen een stil appèl op een symbolische appèlplaats. De helft heeft prikkeldraad als herinnering aan het verleden. De andere helft maakt de denkbeeldige rozentuin waar: de hoop voor de toekomst.

De steen bevat – naar tekening van J. Kopinsky – een uitgehouwen stuk prikkeldraad dat overgaat in een roos: een rozentuin-roos. De stichting heeft een vignet bestaande uit een krans van prikkeldraad waar de roos doorheen komt, als herinnering aan wat ooit was en daarnaast hoop voor de toekomst: dat prikkeldraad vervangen zal worden door echte rozen.

Bijna centraal in het Kamp Amersfoort - tegenover "Abteilung III" - in het tuintje bij de poort naar het gevangengen gedeelte, stond in de oorlogsjaren een klokkenstoel met de appèlklok. Deze zijn bewaard gebleven bij de sloop van het kamp in 1968 en zijn opgenomen in de nieuw aangelegde gedenkplaats.

4. Gedenkplaats

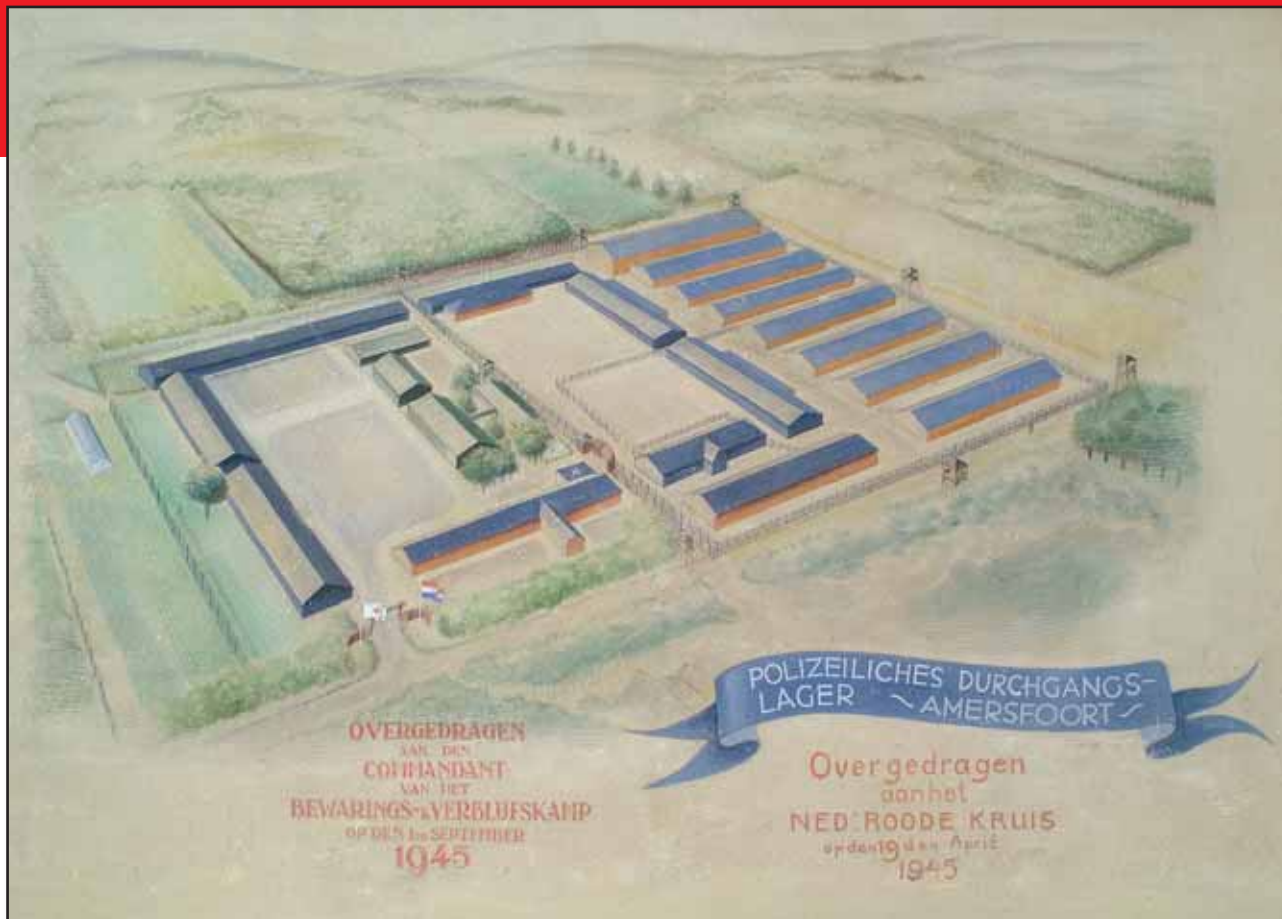
Destijds bestond er op de appèlplaats een apart door prikkeldraad afgescheiden deel, ongeveer 3 m breed en 50 m lang, dat “Rosengarten” werd genoemd, een vinding van de Nazi’s in concentratiekamp Dachau. De nieuwkomers werden er als kennis-making urenlang (zonder eten, drinken of gebruik toilet) neergezet, weer of geen weer. Gevangenen uit het kamp moesten er als zwaardere vorm van straf dagen lang staan of mishandelingen ondergaan. Bij het strafstaan moesten ze dan onder het oog van hun lotgenoten doodstil blijven staan, bewegen en praten waren verboden. Wanneer zij een voet verzetten in de (bewust daarvoor) om hun klompen aangeharkte aarde, werd aan hun straftijd een uur voor elk stapje toegevoegd. Aldoor roerloos blijven staan, geen eten, geen drinken, geen toiletgang en dat ongeacht het jaargetij. In de zomerhitte of ijzige vrieskou. Uur na uur, soms meer dan een etmaal lang. Rekening houdend met de uitgehongerde situatie waarin zij verkeerden een zeer doordachte martelmethode.

Om zich tegen hun lot geestelijk te verzetten noemden gevangenen de “Rosengarten” schertsend op zijn Nederlands: rozentuin. Zij beelden zich daarbij in dat de punten van het prikkeldraad doornen van rozen waren, dat zij in een (denkbeeldige) rozentuin stonden. De huidige symbolische rozentuin kent zuilen die de schimmen van de op appèl staande gevangenen uitbeelden. Vanuit de klokkenstoel bezien herinneren de palen met prikkeldraad aan de beruchte rozentuin. De helft van de zuilen, opgesteld als een eerbetoon aan hen die daar stonden,

is omwonden met prikkeldraad ter herinnering aan het verleden. De andere helft, waaromheen zich bloeiende rozen winden, stelt de voor een deel gerealiseerde denkbeeldige rozentuin voor: de hoop voor de toekomst, dat prikkeldraad niet meer gebruikt zal worden om onschuldige mensen op te sluiten. In het grind ligt een hardstenen zerk waarin naar een tekening van oud-gevangene J. Kopinsky een stuk prikkeldraad is uitgehouden dat overgaat in een roos: zijn rozentuinroos. Het vignet van de Stichting is de laatste tekening van J. Kopinsky: een krans van prikkeldraad, maar de roos groeit er door heen en komt er bovenuit.

Bij de sloop van de laatste kampdelen in 1971, zijn de oorspronkelijke klokkenstoel en originele appèlklok gerestaureerd en bewaard gebleven. Het is nu een beschermd rijksmonument. Destijds stond deze centraal opgesteld in het siertuintje van de kampcommandant, naast de gemetselde binnenpoort naar het binnenkamp en tegenover “Abteilung III”, de kampadministratie. De appèlklok werd op vaste tijden geluid voor het ochtend-, middag- en avondappèl en bij ontvluchtingen. Als die plaatsvonden werd de klok ook geluid. Alle gevangenen moesten dan snel aantreden en blijven staan tot de vluchters waren opgepakt en voor hun ogen gedood of zwaar mishandeld. Als de vluchters onvindbaar bleven kon een appèl dagen duren.

De klokkenstoel en de appèlklok zijn een Beschermd Rijksmonument.

5. Herinneringsgebouw

In 1944 liet kampcommandant Berg tegen de kop van de administratiebarak aan een eigen kantoor bouwen. Op de vroegere buitenmuur, toen binnenmuur tussen het kantoor en de barak, liet hij twee muurschilderingen, fresco's, aanbrengen ter weerszijden van de nieuw gemaakte binnendeur naar de administratie. Eén gaf het kamp in vogelvlucht weer, de ander toonde als propaganda gevangenen die wel moesten werken maar het niet zo slecht zouden hebben. Nadat het kamp op 19 april 1945 was overgedragen aan het Rode Kruis werd het jaren achtereen door verschillende diensten gebruikt: Rode Kruis, Militair Gezag, Gevangeniswezen en Koninklijke Landmacht (Garde Grenadiers, Genie en Cavalerie). In de 1968 vestigde de regionale opleidingsschool voor gemeentepolitie zich op het voormalige kampterrein en ging nieuwbouw realiseren. Toen in 1971 de laatste barakken werden gesloopt, kwamen in het voormalige kantoor van de opeenvolgende commandanten, achter een houten wandbetimmering, de muurschilderingen tevoorschijn. Later bleek dat ze medio 1951 waren weggetimmerd omdat “de oorlog” maar vergeten moest worden. De toenmalige directeur van de politie-school, de heer B. Scholten, gaf opdracht dat stuk muur te bewaren.

Tijdens de opening van de nieuwe politieschool in juni 1971 onderstreepte Prins Bernhard der Nederlanden de monumentale en emotionele waarde van de fresco's en adviseerde hij deskundigen te consulteren. Gevolg: de muur werd opgenomen in een nieuw “museumpaviljoen”, een klein gebouw in de bouwstijl van de politieschool dat op en om de

oude fundering heen werd opgetrokken. Het werd geen goed gebouw en had de zelfde problemen als de politieschool. Door lekkages, zonlicht en temperatuurschommelingen (er was geen verwarming) dreigde het stukje historisch erfgoed alsnog verloren te gaan. In 1985 werd er al een deelrestauratie uitgevoerd.

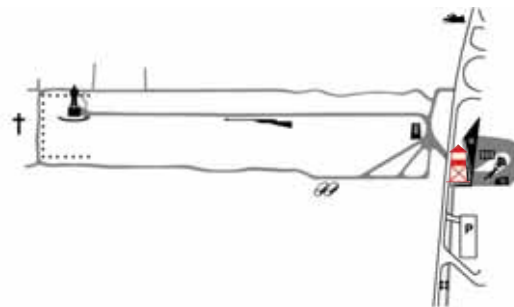
Vanaf 1988 kwam het herstel van de herinnering aan Kamp Amersfoort op gang en begonnen vrijwilligers de omgeving weer waardig te maken. In 1994/1995 werd door de Rotary Amersfoort-Stad en medewerkers van de politieschool een eerste gedenkplaats aangelegd waarin de fragmentarische restanten (klokkenstoel met appèlklok, wachttorens en herinneringsgebouw met muurschilderingen) werden samengebracht. Ook kwam er een directe verbinding met het monument op de voormalige schietbaan. In 1999 dreigden de muurschilderingen door verval verloren te gaan. Na advies van monumentenzorg en een actie van particulieren werd begin 2000 een reddingsrestauratie uitgevoerd. Het kleine museumpaviljoen werd voor bescherming tegen klimaatinvloeden opgenomen in een groter gebouw met koperen bekleding, het nieuwe herinneringsgebouw. Daarin kwamen ook eerste minimale bezoekersfaciliteiten. Spoedig kon dat de groeiende bezoekersstroom niet meer aan. In 2000 werd de stichting opgericht die door steun van de Tweede Kamer der Staten-Generaal subsidies kreeg voor verdere groei en verbetering.

De muurschilderingen zijn Beschermd Rijksmonumenten.

kamp Amersfoort

1941-1945

Wachttoren

Deze wachttoren behoort tot de weinige originele overblijfselen van Kamp Amersfoort. De toren is enkele malen gerestaureerd en in 2004 op zijn oorspronkelijke plaats gezet.

Voorzien van een bewaker, een schijnwerper en een mitrailleur is het niet moeilijk om je voor te stellen wat voor indruk de toren moet hebben gemaakt op de gevangenen.

Binnen twee meter afstand van de prikkeldraadafrastering liep een gevangene de kans om 'op de vlucht neergeschoten' te worden. Soms door giften (sigaretten, iets te eten) uitgelokt.

6. Wachttoren

Indertijd liet de kampleiding van de Duitse SD (Sicherheitsdienst) rond Kamp Amersfoort twaalf wachttorens plaatsen. Acht rond het gevangenenkamp (in de 1e periode 6) en vier op het nabij gelegen bewakingskamp (het latere kamp “Amsvorde”), waar de 1e compagnie, de stafcompagnie en het muziekkorps van het SS-Wachtbataljon “Nordwest” gehuisvest waren. Dit Duitse SS-bataljon kende veel Nederlandse vrijwilligers. Beide kampdelen waren door een intern verbindingspad met elkaar verbonden. Andere compagnieën van het wachtbataljon deden o.a. dienst in Westerbork, Vught, Haaren en St. Michielsgestel.

Via een steile trap en een luik in de loopvloer betraden de wachters de hoge torens. Een bijzonder detail daarvan waren de in roetjes vervatte kleine ruitjes aan de achterzijde en tot halverwege de beide zijkanten. Daarachter vonden de SS-soldaten enigszins beschutting. De voorzijde van de torens waren geheel open om zodoende met de schijnwerper en mitrailleur het gehele voorliggende terrein te kunnen bestrijken. Wie het hek te dicht naderde werd “op de vlucht” doodgeschoten. Er zijn gevangenen geweest die uit wanhoop bewust “in het draad” liepen om zodoende te worden doodgeschoten en feitelijk uit hun lijden te worden verlost. Bewakers die een vluchter doodden kregen als beloning extra dagen verlof.

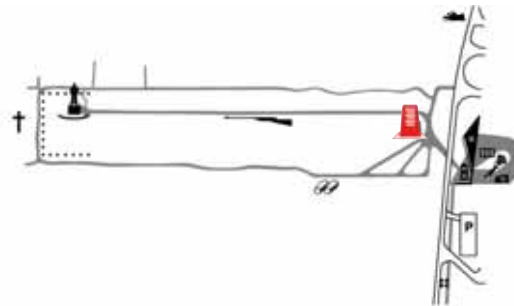
De authentieke toren, op het voorplein bij de entree van de gedenkplaats, is enkele malen gerestaureerd. De laatste keer in 2004 en daarbij tevens naar zijn oorspronkelijke (tevens huidige) plaats teruggezet. Verder op langs de weg richting Russenmonument liggen in de linker wegberm de funderingresten van de middelste wachttoren die daar aan de westzijde van het kamp stond opgesteld. Deze toren is de enige van zijn soort die in Nederland bewaard bleef. Een replica staat bij het monument Kamp Westerbork.

De wachttoren is een Beschermd Rijksmonument.

**kamp
Amersfoort**

1941-1945

Gedenksteen

Foto: Adviesbureau Haver Droeze

Ontwerper tekst: H.J. Meijer, secretaris Comité Monument Kamp Amersfoort

Gemaakt door: Steenhouwerij C.M. Lablans te Amersfoort, herfst 1952

De gedenksteen is geplaatst op initiatief van het Gevangenencomité en betaald uit restanten van inzamelingen voor het Nationaal Monument.

In dit gebied zijn tientallen graven nooit meer teruggevonden.

7. Gedenksteen

Tegenover de entree van het bezoekersgebouw ligt het in 1953 opgerichte en sinds 2004 met de gedenkplaats samenvoegde Nationaal Monument Kamp Amersfoort. Om de eenheid van beide delen te benadrukken is op de plaats waar bezoekers de rijweg oversteken (tussen de bij het beeld behorende gehouwen Aluinstenen) asfalt aangebracht met de zelfde kleur als het steenslag op de aansluitende paden. Stalen randen geleiden het geheel als het ware. De Aluinstenen heeft de beeldhouwer van het beeld op de voormalige schietbaan destijds gemaakt en uitgezet om het pad van de weg naar het beeld te markeren. Dat pad liep aanvankelijk iets anders en was later door begroeiing slecht te overzien. Bij de restauratie van het terrein in 2003 zijn de Aluinstenen aan de hand van de huidige situatie opnieuw geordend en werden paden gerestaureerd.

Het oversteekpad komt uit bij de sobere gedenksteen, waarop een tekst is gebeiteld. Het herinnert de bezoekers van het gebied er aan dat op deze gronden veel is geleden door gevangenen die er moesten werken en daarbij werden mishandeld. In het gebied zijn veel gedode gevangenen begraven. Volgens de onderzoekers van destijds, waaronder oud-gevangene Gerrit Kleinveld, zijn 98 graven van slachtoffers nooit gevonden.

De van Belgische hardsteen vervaardigde gedenksteen wijst de bezoekers van de plek op de geheiligde grond die ze betreden. Uit piëteit

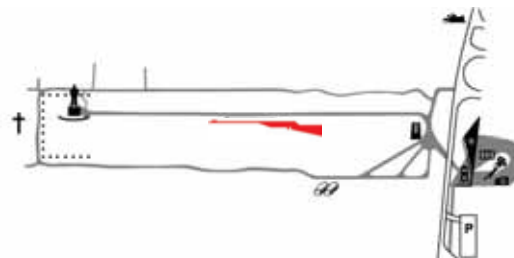
mag de grond in de omgeving niet gewoeld worden. Het pad rechts langs de gedenksteen heen voert naar de destijds uitgegraven schietbaan (looproute).

Deze steen is een Beschermd Rijksmonument.

**kamp
Amersfoort**

1941-1945

Schietbaan / fusilladeplaats

Museum Flehite Amersfoort

Deze schietbaan werd volledig uitgegraven door gevangenen. Het uitgegraven zand werd aan weerszijden gestort waardoor 2 hoge aarden wallen ontstonden. Het overige zand werd gebruikt bij de bouw van barakken. Het zand werd door gevangenen eerst met draagkisten, later met karretjes over een smalspoorlijntje vervoerd.

In 1941 werd gestart met het graafwerk. Tussen 1943 en 1945 werd hij verlengd tot de huidige 350 meter.

De schietbaan werd gebruikt voor schietoefeningen door bewakingstroepen maar ook voor het uitvoeren van doodvonnissen en represaille-fusillades.

Aan het eind van de schietbaan is een massagraf gevonden. Op deze fusilladeplaats lagen 49 mensen begraven. Hier staat nu het monument van Kamp Amersfoort: "Gevangene voor het vuurpeloton", in de volksmond "De Stenen Man" genoemd.

8. Schietbaan/fusilladeplaats

In de Duitse kampen moest gewerkt worden. Aan de slavenarbeid werd verdiend. Omdat veel Duitse mannen in de legers dienden was er gebrek aan arbeidskracht. De oorlog vergde ook veel productie van wapens en uitrusting. Op de achtergrond speelde mede dat de gevangenen door uitputting (geen eten, veel ontbering en mishandeling) werden gedood: “dood door arbeid”. Ze ruimden zich als het ware zelf op na eerst nuttig te zijn geweest. De bewakers leefden zich daarbij op de gevangenen uit. De leidinggevendenden van Kamp Amersfoort corrigeerden hun ondergeschikten in dat kamp niet. Integendeel, zij oefenden juist zelf een nog grotere terreur op de gevangenen uit. Al dat beulswerk maakte veel slachtoffers. Een leven was in het kamp van weinig waarde. Ook in de werkcommando's werden de gevangenen door leiding en bewakers opgejaagd. In het bos- of grof-houtcommando bijvoorbeeld moesten de uitgemergelde gevangenen bomen rooien en naar het kamp dragen. Ook de stronken moesten ze uitgraven om landbouwvelden aan te leggen. Ze hadden daarbij maar weinig of slecht gereedschap. De omgeving die voordien bestond uit zorgvuldig beheerde eikenhakhoutplantages kreeg door die vijandelijke houtroof open plekken: de velden van vandaag.

Kamp Amersfoort was een plaats van verschrikkingen en kende een wreed kampsysteem. Bij de gevangenen onderling was er ook hiërarchie. Dat maakte het voor bepaalde groepen gevangenen nog erger. De Joodse gevangenen die in het kamp kwamen waren de minste en

werden het meest afgebeuld door leiding en bewakers. Het helpen van een Jood was voor iedereen verboden, er stond zware straf op. Ook Russische krijgsgevangenen werden vreselijk behandeld en uitgemoord. De zwaar gestrafte gevangenen en Joodse mannen vormden het “Joden- of Strafcommando” dat voor het vuilste en zwaarste werk werd ingezet: rioolputten leeg scheppen, een met stenen nog extra verzwaarde wals voorttrekken om paden te walsen en het graven van de schietbaan in de heuvel (Amersfoortse Berg) tegenover het kamp. In eerste aanleg werd deze baan gedurende anderhalf jaar tot 200 m lengte gebracht, in een volgend jaar graafwerk werd de huidige lengte van 350 m bereikt. De Aluinstenen markeren drie keer 100 m, daarna volgt het doelengebied waar nu het beeld staat. Aanvankelijk moesten hardlopende gevangenen de kisten met zand tot achter op het kampterrein brengen, later kwam er lorrierails en werden er ook drie stalen kipkarretjes ingezet. De heuvel links naast het begin van de schietbaan is ook door het slavenwerk gevormd.

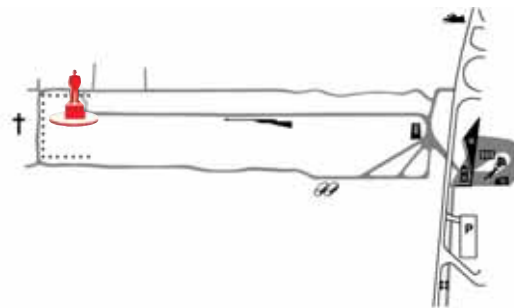
Kamp Amersfoort had geen specifieke fusilladeplaats. Overal werden gevangenen vermoord. Ook de schietbaan werd daarvoor gebruikt: aan het begin, halverwege en vooral aan het einde. Het beeld staat op de plaats waar een massagraf van 49 slachtoffers werd geborgen.

De schietbaan en het beeld vormen sinds 1953 het Nationaal Monument Kamp Amersfoort ter uitvoering van de aanwijzing in 1947. Het is een Beschermd Rijksmonument.

kamp
Amersfoort

1941-1945

De Stenen Man

Officiële naam van het monument van Kamp Amersfoort:
"Gevangene voor het vuurpeloton"

Maker monument: Frits Sieger (oud-gevangene '40-'45)

Op 23 september 1950 werd een eerste monument geplaatst op deze plek, in de vorm van een groot houten kruis. 14 mei 1953 werd het huidige monument onthuld door de toenmalige Minister President W. Drees.

Eén vuist van de stenen gevangene is gebald als teken van machteloze woede en zijn ongebroken wil. De open hand beeldt de vertwijfeling uit. Het beeld en de sokkel zijn geplaatst op een stervormig mozaïek met daarop vijf vredesduiven die de vijf oorlogsjaren symboliseren. De gebruikte steensoort is Vaurion, een zachte Franse kalkzandsteen.

Opgaving van slachtoffers

9. De Stenen Man

De volksmond noemt het beeld op de voormalige schietbaan van het kamp “De Stenen Man” hoewel de officiële naam “Gevangene voor het vuurpeloton” is. Het werd in 1952/1953 van kwetsbare Franse kalkzandsteen (Vaurion) gemaakt door beeldhouwer Frits Sieger, in de jaren ’40-’45 zelf een gevangene in het “Oranjehotel” te Scheveningen. De mansfiguur met voet en de vierkante sokkel waarop het beeld staat werden elk uit één stuk gehouwen. De basis is van basaltstenen met vijf ingelegde witte vredesduiven, één voor elk oorlogsjaar. Dit beeld kwam op de plaats waar sinds 25 september 1950 een tijdelijk monument in de vorm van een teakhouten kruis stond. Het beeld werd op 14 mei 1953 onthuld door de toenmalige Minister-president dr. W.Drees en had door de aanwijzing in 1947 de status van “Nationaal Monument”. In 2002/2003 werd het beeld gerestaureerd door beeldhouwer Laurens Demmer, waarna het in Duitsland een steenconservering onderging.

Oud-gevangenen moesten het zelf laten ontwerpen en betalen. Een toegezegde bijdrage van de nationale commissie voor de monumenten is er nooit gekomen. Het geld voor het beeld werd via landelijke collectes bijeengebracht. Uit verschillende adviezen en ontwerpen kozen de oud-gevangenen destijds voor de eenvoud van “De Stenen Man”: de afbeelding van een kampgevangene waarvoor elke gevangene model had kunnen staan. Plechtstatige teksten mankeren. Het

is een weergave van wat toen was en een waarschuwing voor iets dat zich morgen kan herhalen.

Het gezicht en het lijf tonen de sporen van honger, de blik gaat als het ware langs of over de vijand heen en is op “hoger” gericht. De vuist van de rechter hand geeft onverzettelijkheid weer, maar de open linker hand getuigt van vertwijfeling: Wat zal er van vrouw en kinderen worden? De kleding, de kampplunje, werd gevormd door de oorlogsbuit van oude Nederlandse uniformen. Naar maat werd niet gekeken. Klompen die niet pasten vormden een bewust uitgekozen martelwerktuig.

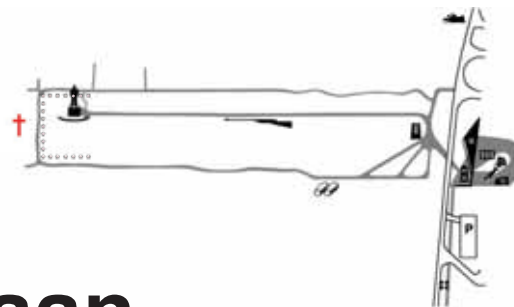
Bewaard gebleven afscheidsbrieven van gefusilleerden roepen niet op tot haat maar geven de lezer een boodschap mee die ook vandaag de dag actueel is. Deze plek is juist daarom een les uit het verleden voor de bezoeker van vandaag.

Het beeld is een Beschermd Rijksmonument.

**kamp
Amersfoort**

1941-1945

Achter schietbaan

Voormalige begraafplaats Kamp Amersfoort

Hier werden in 1945 geborgen slachtoffers tijdelijk begraven. Ook de 101 in Kamp Amersfoort omgekomen Sovjetrussische militairen werden in het naastgelegen bos in een massagraf begraven. Op 28 maart 1946 zijn zij plechtig herbegraven op begraafplaats "Rusthof" op het speciaal ingerichte 'Ereveld'. Op "Rusthof" zijn naast de geallieerde oorlogsgraven ook veel Nederlandse oorlogsgraven aanwezig. Dit betreft mede slachtoffers van Kamp Amersfoort. Soms werden slachtoffers opgenomen in familiegraven in de laatste woonplaats. In 1951 werden de laatste slachtoffers van Kamp Amersfoort overgebracht naar de erebegrafplaats te Loenen (Veluwe). Daarna werd deze tijdelijke begraafplaats gesloten.

Afrastering schietbaan

Voor u staat een herplaatste afrastering van de schietbaan. Enkele aantal palen zijn nog origineel.

10. Achter schietbaan

An het eind van de schietbaan, rechts naast de “Stenen Man”, is in het talud een trap gemaakt. Wie bovenaan door de opening in de gereconstrueerde prikkeldraadversperring heen linksom het pad gaat volgen, komt uit aan de achterzijde van kogelvanger van de voormalige schietbaan. Achter de gereconstrueerde afrastering daar zijn nog enkele originele eikenhouten palen te zien, daterend uit de kamptijd.

Het buitengebied waarin door groepen gevangenen gewerkt moest worden was verdeeld in vakken. Voor mogelijke ontsnappers was elk vak een hindernis. Hierdoor en door de looppatrouilles van bewakingspersoneel in het terrein was ontsnapping weinig kansrijk. Omgekochte bewakers stonden wel eens een vlucht toe. Voor dat omkopen was vooral veel geld nodig.

Op de heuvel achter de schietbaan werd na de bevrijding in 1945 een tijdelijke begraafplaats ingericht waar geborgen kampdoden en slachtoffers van fusillades op andere plaatsen in de omgeving (Leusderheide, Amersfoort) tijdelijk konden worden begraven. De opgerichte dienst “Identificatie en Berging” nam met een eenheid intrek in twee werkbarakken naast het toenmalige lijkenhuisje. Deze dienst heeft honderden slachtoffers uit graven geborgen. De in het kamp omgebrachte Russische krijgsgevangenen kregen een herbegravenis op het Russische ereveld naast “Rusthof”, de openbare begraafplaats

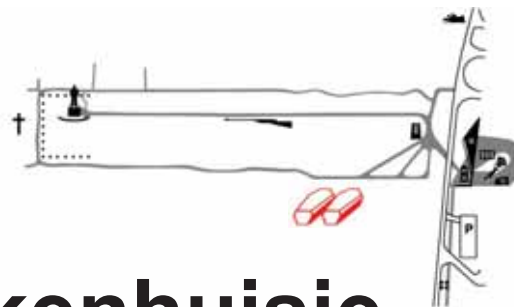
van Amersfoort waar ook veel kampslachtoffers een Nederlands oorlogsgraf kregen. Op die begraafplaats zijn tevens veel geallieerde oorlogsgraven (vooral vliegtuigbemanningen). Het is daardoor één van de grootste oorlogsbegraafplaatsen in Nederland.

In 2006 is het besluit genomen de locatie van de begraafplaats te reconstrueren.

kamp
Amersfoort

1941-1945

Restanten - Lijkenhuisje

Het lijkenhuisje was bestemd voor tijdelijke berging van overleden gevangenen vanwaar zij op een bepaald tijdstip en buiten het zicht van de gedetineerden werden weggehaald - in enkele gevallen voor vervoer per lijkwagen naar de familie, maar meestal naar een lang tevoren in een afgelegen dennenbos gegraven massagraf, waar de lijken in ongebluste kalk werden geworpen. Van de stoffelijke resten is vaak niets meer teruggevonden. Verspreid in de omgeving zijn toch nog honderden slachtoffers geborgen en geïdentificeerd. Vanaf 1945 tot 1951 werkte hier de Dienst Identificatie en Berging (Koninklijke Landmacht).

In het boek "De Afgrond" van Dr. Elie A. Cohen staat op blz 32 en 33 het volgende, betreffende het lijkenhuisje:

Na een paar weken zei Van Zeestraten: 'Dat Judenkommendo, dat is niet best voor jou. Ik ga een lijkenkommendo stichten, en daar wordt jij voorman van. Jij moet de lijken hier in het kamp bij elkaar halen en begraven'. Nou, dat deed ik, met een paar mensen. We gingen dan met de lijken naar het lijkenhuisje. Daar stonden drie kisten, en daar legden we dan twee lijken in (in iedere kist) als die drie kisten dan vol waren, dan moesten we ze naar de kuil brengen. Daar kliepten we de kruiwagens om, en dan werden ze begraven. Dat waren dus mensen die doodgegaan of doodgeslagen waren. U vraagt me wat me dat deed. Niks. Niet veel. Ik dacht echt helemaal aan mezelf. Ik had een luizenbaan, en of ik ze nou wegvoerde, of een ander, dat maakte geen verschil. Ik was doodgelukkig dat ik uit dat Judenkommendo was, want dat was echt een heel berucht commendo.

Lijkenhuisje

II. Lijkenhuisje (restanten)

De nu nog zichtbare restanten van het lijkenhuisje vormden aanvankelijk de basis van een landbouwschuurtje dat hoorde bij de boerderij verderop langs de weg, waar nu de gebouwen van de golfclub staan. Toen de SD het barakkenkamp vorderde om daar een concentratiekamp van te maken werd het omliggende gebied tot “Sperrgebiet” verklaard en de toegang verboden voor iedereen. Wie er toch kwam werd gearresteerd en in het kamp opgesloten of doodgeschoten. De boerderij werd een plaats waar gevangenen moesten werken. Het grote veld ontstond doordat het hout (de bomen) geroofd werd.

Naar Duitse kampvoorschriften moest ieder kamp een lijkenhuis hebben om daar de doden door de kamparts te kunnen laten inspecteren en te omschrijven. Daarom werd het oorspronkelijke boerenschuurtje omgebouwd tot lijkenhuisje. De kampartsen van het Kamp Amersfoort hadden niet zo’n zin in dat werk. Ze deden het daarom niet. Omdat het een SD-kamp was, was er ook geen instantie die hen corrigeerde. Soms werd het lijk van een gestorven (uitputting) of vermoorde gevangene hier bewaard en – wonderbaarlijk genoeg – aan de familie die daar om kwam meegegeven voor begrafenissen op Rusthof of bij huis. In andere gevallen werd er zomaar ergens een gat gegraven en werd het lijk daarin gestort en begraven. Het politieteam dat de oorlogsmisdaden van Kamp Amersfoort onderzocht heeft vastgesteld

dat tientallen graven zoek zijn geraakt. Dat kwam vooral ook omdat de kampeiding stoffelijke overschotten met alles oplopende chemicaliën, ongebluste kalk, liet bedekken om zo de lijken (bewijsmiddelen bij latere onderzoeken) weg te maken. De omgeving is voor die slachtoffers een laatste rustplaats geworden. Reden om de gronden van het monument met gepaste eerbied te betreden.

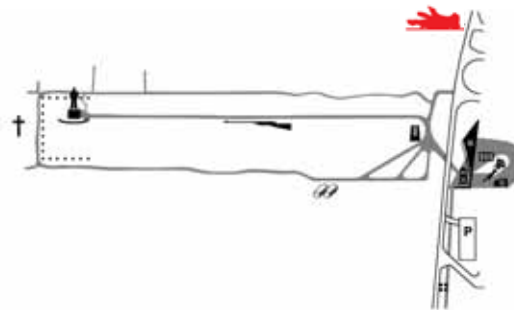
De Dienst “Identificatie en Berging”, oorspronkelijk ondergebracht bij het Rode Kruis maar via het Militair Gezag overgegaan naar de Koninklijke Landmacht, heeft met vasthoudendheid en zorgvuldigheid alle gevonden lijken onderzocht en op enkele na kunnen identificeren. Het feit dat de gevangenen voor het doodschieten wegens wraak of doodvonnis eerst hun eigen kleding terug kregen heeft onbedoeld bij deze identificatie geholpen. Het vormde een aanknopingspunt bij de herkenning.

De restanten van het lijkenhuisje zijn een Beschermd Rijksmonument.

kamp
Amersfoort

1941-1945

Grensbeuk

*Ik,
Stronk van de plant
die het hoorde en zag
en niet vergeet,
houd even stand
tot de laatste dag
van het oude geslacht
dat nog weet.*

*Hier,
op de kant
tussen beeld en dier
houd ik de wacht.*

Foto's: H. van Vliet © 2004

De gevallen stam die voor u ligt is zo'n 200 jaar oud en daarmee deelgenoot van de gebeurtenissen die zich hier hebben afgespeeld.

De beuk werd de grensbeuk genoemd omdat hij op de grens stond tussen grondgebied van Amersfoort en Leusden.

Voor de gevangenen in het kamp was hij een opvallende boom die ze zagen voor ze de poort doorgingen het kamp in. Hij stond symbool voor het vrije leven buiten.

3 december 1993 zijn, omdat de boom ernstig ziek was, de takken van de boom gehaald. Op de stam schreef oud kampgevangene Pieter Ista het hiernaast te lezen gedicht. Op 25 oktober 2000 hield de boom het voor gezien, maar zijn stronk blijft onlosmakelijk verbonden met Kamp Amersfoort.

12. De Grensbeuk

Groepen gevangenen die naar het kamp gebracht werden of daar vandaan op transport gingen, passeerden tussen Laan 1914 (wachthuis, slagboom) en de hoofdpoot van het kamp een opvallende grote, eeuwenoude grensbeuk. De stam had een omtrek van ongeveer zes meter.

Grensbeuken dienden in vroegere eeuwen als kenmerkende markeringspunten (symbolische grenspalen) in het landschap. In latere tijden werd hier de grens van de gemeenten Amersfoort en Leusden door het landschap getrokken.

Of de kampgevangenen oog hebben gehad voor deze creatie van moeder natuur is niet bekend. Er zijn geen beschrijvingen van bekend. De boom moet “veel hebben gezien”. Vlak achter de boom werd na de bevrijding ook een graf geborgen, getuige van een oorlogsmisdrijf.

Eind jaren '80 in de vorige eeuw werd de kolossale beuk aangetast door de dodelijke reuzenzwam. Om ongelukken te voorkomen werden afstervende takken en dood hout verwijderd. Uiteindelijk restte een kale stam met wat afgeknotte takken. Eind 1994 was er opeens een gedicht geschreven op de resterende stam. Via perspublicaties werd de dichter bekend: Pieter Ista, oud-gevangene van Kamp Amersfoort.

Ista werd in 1943 op zeventienjarige leeftijd gevangene in Kamp Amersfoort. Hij werd na drie maanden ontslagen. Later werd hij bij

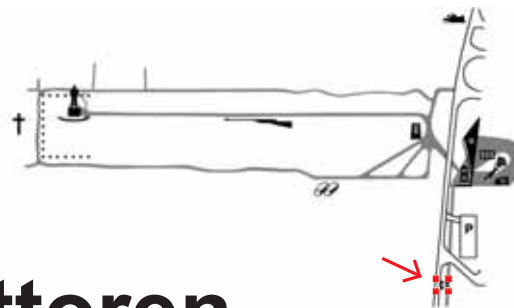
een razzia wéér opgepakt, herkend en naar een strafkamp in Polen getransporteerd. De Russen bevrijdden hem en stuurden hem (lopend) naar huis. Hij weet nog niet hoe hij toen naar huis is gekomen. Na een jaar kreeg hij een oproep voor militaire dienst, werd goedgekeurd en moest in 1946 opkomen in kazerne ‘De Boskamp’ te Amersfoort, het vroegere kamp. Daar kreeg hij een militaire opleiding waarna hij als infanterist voor twee jaar werd uitgezonden naar de oorlog in Nederlands Indië. Na terugkeer werd hij opnieuw in “het kamp” gebracht voor demobilisatie waarna hij “geestelijk aan flarden en als alcoholist” verder door het leven moest. Na de dood van zijn vrouw eindigde hij als zwerver en kwam voor traumabehandeling in het nabij gelegen Sinaicentrum.

Tijdens een wandeling daar ontdekte hij opnieuw in “het kamp” te zijn beland. Tijdens een rust bij de boom, in gepeins verzonken, schreef hij in een opwelling zijn gedicht. Het gedicht verkleurde, de resterende boomstam werd in 2000 omgereden en gaat nu via vertering terug naar de natuur.

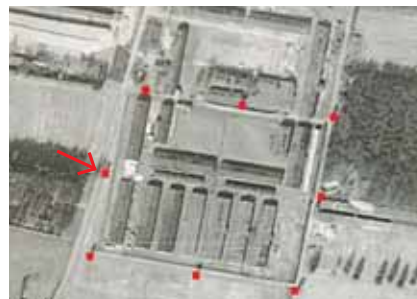
**kamp
Amersfoort**

1941-1945

Fundatie wachttorens

Op deze plek is de fundatie zichtbaar van een van de wachttorens. In de eerste periode van Kamp Amersfoort (augustus 1941 - februari 1943) waren zes wachttorens om het gevangenengedeelte geplaatst. In de tweede periode (april 1943 - mei 1945), na de uitbreiding van het kamp waren dat er acht. Op de bijgevoegde kaart is de globale positie van deze wachttorens om het kamp aangegeven. Ook in het bewakingskamp langs Laan 1914 waren dit soort wachttorens aanwezig.

13. Fundatie wachttoren

Bij de beschrijving van de resterende wachttoren werd al vermeld dat er om het gevangenenkamp ooit acht wachttorens stonden: vier op de hoeken van het gevangendeel van het kamp, vier op de vlakken tussen de hoektorens in. De weg in zuidelijke richting volgend is na een inrit het funderingsrestant van de middelste wachttoren aan deze zijde van het kamp zichtbaar. Oppervlakkig lijkt het te gaan om vier betonblokken en een staaf ijzer, in werkelijkheid zit er een hele fundering onder! Bij de restauratie en verplaatsing van de laatste wachttoren is uitgedacht hoe het geweest moest zijn. Er werd een fundering van beton gemaakt, met vier uitstekende blokken waarop de poten van de wachttoren moesten komen. De oude afgezaagde betonblokken hadden deels betonrot gekregen. Toen de nog bruikbare restanten benut zouden worden voor restauratie van de funderingsrestanten langs de weg, bleek bij graafwerk hoe groot de fundering daar was. Precies zo groot en van de zelfde vorm als bij de restauratie van de laatste toren was uitgedacht!

De luchtfoto op het informatiebord geeft informatie over het kamp en de plaats van de wachttorenrestanten.

Aan het einde van de weg bij de bosrand is de executieplaats van de resterende Russische krijgsgevangenen. Een Russisch monument daar herinnert aan het daar gepleegde oorlogsmisdrijf.

14. Herdenkingen/statutaire taak

De Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort stelt zich (beknopt weergegeven) tot taak:

- de restanten en andere sporen van het Kamp Amersfoort veilig te stellen en in stand te houden;
- een taak te vervullen voor oud-gevangenen, hun kinderen en andere betrokkenen;
- educatie te verzorgen voor jongere generaties onder het motto: “Deze plek is een les uit het verleden”.

Op de gedenkplaats en de terreinen van het Nationaal Monument Kamp Amersfoort worden onder begeleiding van gidsen informatieve/educatieve rondleidingen verzorgd. Naast een algemeen programma zijn er speciale educatieve projecten voor leerlingen van basisscholen (groep 7/8), cursisten van het VMBO en jongeren die een opleiding HAVO/VWO volgen. De stichting stelt zich een bijzondere taak voor degenen die kiezen voor een uniformdragend beroep bij: politie, Koninklijke Marechaussee, Koninklijke Marine, Koninklijke Landmacht en Koninklijke Luchtmacht. De rondleidingen voor deze groepen omvatten mede een bijdrage in het vormingswerk, waarbij ten aanzien van militairen nauw wordt samengewerkt met de Diensten Geestelijke Verzorging van de krijgsmacht. Algemene publieksrondleidingen worden op de website, in het Informatiebulletin en via persberichten bekend gemaakt. Voor alle andere rondleidingen moet een boeking gemaakt worden.

Om eer te blijven betonen aan de slachtoffers van Kamp Amersfoort organiseert de stichting een jaarlijkse herdenking op 19 april (ongeacht de dag), waarbij herdacht wordt dat op 19 april 1945 het kamp met de laatste nog aanwezige honderden gevangenen werd overgedragen aan de vertegenwoordigster van het Nederlandse Rode Kruis, mw. Loes van Overeem, Hoofd van de Dienst voor Bijzondere Hulpverlening. In de avonden van 19 april wordt jaarlijks de traditionele herdenkingslezing gehouden op het voormalige kampterrein.

Jaarlijks wordt op 4 mei om 11.00 uur de herdenking gehouden met de schoolkinderen van de school die het monument geadopteerd hebben. Op elke 4e mei om 19.00 uur start van de gedenkplaats de Stille Tocht langs het monument op de voormalige schietbaan naar begraafplaats Rusthof, waar om 20.00 uur op het ingangsplein de landelijke stilte gezamenlijk wordt beleefd, waarna een rondgang langs alle daar aanwezige oorlogsgraven wordt gehouden (mede oorlogsgraven van kamp Amersfoort). Op 4 mei (Nationale herdenking) en 5 mei (Bevrijdingsdag) zijn er afwijkende openingstijden bij de gedenkplaats en zijn er vaak extra rondleidingen en andere activiteiten. Op 9 mei is er de jaarlijkse “Russen”-herdenking. Jaarlijks wordt op 16 oktober in samenwerking met de Stichting Gijzelaars Beekvliet en Haaren de fusillade van gijzelaars herdacht in de gemeente Woudenberg (locatie Austerlitz, bij het gedenkteken op de fusilladeplaats).

15. Bezoekerscentrum/gegevens

Het bezoekerscentrum annex kantoor van de stichting kent de volgende gegevens:

- Appelweg 3, 3832 RK Leusden. In de loop van 2006 kan de straatnaam vernoemd worden in: Loes van Overeemweg.

Telefoon: 033-4613129

Fax: 033-4615695

www.kampamersfoort.nl

info@kampamersfoort.nl

- De locatie is te bereiken via Laan 1914 en de enige zijweg daarvan in Amersfoort-Zuid, via autosnelweg A-28 komend afrit 5 (Amersfoort-Zuid & Maarn) benutten, daarna borden volgen “Kamp Amersfoort”. Een gedetailleerde routebeschrijving is desgewenst op kantoor aan te vragen.
- Bankrekening nr. 96.95.81.599 t.n.v. St.Nationaal Monument Kamp Amersfoort te Leusden.

Openingstijden:

- werkdagen maandag t/m vrijdag: 09.00 uur tot 17.00 uur.
- in de maanden april t/m september tevens: zaterdag, zondag of feestdag van 13.00 tot 17.00 uur.
- op aanvraag zijn bezoeken op andere tijden mogelijk.

De stichting kent een bestuur met vertegenwoordigers van: het Centraal

orgaan Voormalig Verzet en Slachtoffers (COVVS), de Nederlandse Vereniging van Ex-Politieke Gevangenen uit de bezettingstijd (Expogé), de Nederlands-Israëlitische Gemeente te Amersfoort, de Politieacademie te Apeldoorn (voorheen LSOP locatie Leusden), de Rotary Club “Amersfoort-Stad”, het dagelijks bestuur van de gemeente Leusden en het dagelijks bestuur van de gemeente Amersfoort. Ook zijn er enkele onafhankelijke bestuursleden. Voor het dagelijkse werk beschikt de stichting over een kleine kern aan vaste medewerkers, aangevuld met veel vrijwilligers. In nauwe samenwerking wordt door allen de gezamenlijke taak behartigd.

De kosten van alle werkzaamheden, inclusief de herdenkingen en in stand houdingen, worden door subsidies en vrijwillige bijdragen opgebracht. Ontvangen giften worden bevestigd. Aan alle donateurs en andere belangstellenden wordt het kwartaalblad “Informatiebulletin” aangeboden, waarvoor 1 x per jaar een vrijwillige bijdrage wordt gevraagd ter bestrijding van de kosten. Iedere geïnteresseerde kan via opgave van naam en volledig postadres toezending van het blad aanvragen. U kunt ons helpen ons werk te doen of deze bezoekersgids nu te bekostigen met het overmaken van een gift of een donatie in de bus bij de uitgang. De stichting is bij beschikking fiscaal erkend als instelling, bedoeld in artikel 32, lid 1, onderdeel 3 en artikel 33, lid 1, onderdeel 4 Successiewet 1956.

Stichting Nationaal Monument Kamp Amersfoort

Het Joden- of Strafcommando, ook wel Schietbaancommando genoemd, staat aangetreden. Deze gevangenen groeven de voormalige schietbaan tevens executieplaats uit. Door de zwaarte van het werk en de vele individuele mishandelingen was dit het meest beruchte werkcommando.

© Archief Eemland, Amersfoort